

Suomen Lakimiesliitto
Uudenmaankatu 4–6 B
00120 Helsinki

Oikeusministeriö
oikeusministerio@om.fi

Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry (jäljempänä Lakimiesliitto) lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Lausunnon pääkohdat

- Lautamiesjärjestelmästä tulee luopua mahdollisimman nopealla aikataululla; säästyvät varat oikeusturvan kannalta tarkoituksenmukaisiin tuomarikokoonpanoihin
- Kirjallisen menettelyn käytön laajentaminen on kannatettavaa - syyttäjän tehtäviä ei kuitenkaan tule siirtää poliisille
- Yhden kosketuksen periaatteen laajentaminen kannatettavaa
- Asianomistajan rikosprosessuaalista asemaa on arvioitava
- Syytetyn velvollisuutta osallistua henkilökohtaisesti oikeudenkäyntiin on kevennettävä
- Videoyhteyden käytön laajentaminen on perusteltua; tekniikkaan ja käytännön toteuttamiseen on kuitenkin panostettava

Yleistä

Lakimiesliitto kannattaa arviomuistion tavoitetta etsiä keinoja oikeusprosessien keventämiseksi, jotta tuomioistuimet voisivat keskittyä ydintehtäviinsä. Kevennykset eivät kuitenkaan saa merkitä heikennyksiä oikeusturvan tasoon. Kaikkien arviomuistiossa esiin tuotujen toimenpiteiden osalta on pidettävä mielessä arviomuistiossakin esiin tuotu näkökohta, että toimenpiteiden tarkoituksena on sopeuttaa tuomioistuinten talous jo tehdyistä säästöpäätöksistä johtuvaan tiukkenevaan menokehykseen, eikä niiden johdosta ole enää mahdollista tehdä lisäsäästöjä kehyksiin.

Kokoonpanojen keventäminen yleisissä tuomioistuimissa

Lautamiesjärjestelmästä luopuminen

Lautamiesliitto kannattaa lautamiesjärjestelmästä luopumista. Arviomuistioissa käsitellyistä keventämistoimista tämä on ainoa merkittäviä säästöjä tuova toimenpide. Lautamiesjärjestelmästä luopumiselle ei ole oikeusturvasta johtuvia esteitä, vaan päätös on poliittinen. Lautamiesjärjestelmän ylläpito ei tänä päivänä enää edesauta kustannustehokkaan oikeusjärjestelmän ylläpitoa tai juridisesti oikeiden ratkaisujen tuottamista.

Lautamiesjärjestelmästä aiheutuvat kustannukset ovat tuomioistuinlaitoksen mittakaavassa suuria ja niiden ohjaaminen tehokkaampaan käyttöön tehostaisi oikeudenhoidon prosesseja huomattavasti. Säästyneet varat mahdollistaisivat entistä tarkoituksenmukaisemmin ammattituomareista koostuvien kokoonpanojen käytön.

Lakimiesliiton arvion mukaan lautamiesjärjestelmästä luopumisella voidaan esimerkiksi kattaa tuomioistuinhallinnon perustamisen kustannukset ja lisätä tämän lisäksi kolmen tuomarin kokoonpanojen käyttöä. Viimeksi mainittu parantaisi oikeusturvaa ja edesauttaisi oikeudenkäyntien painopisteen siirtymistä käräjäoikeuksiin. Lautamiesjärjestelmästä tulee luopua mahdollisimman nopealla aikataululla.

Muu kokoonpanojen keventäminen

Lautamiesjärjestelmästä luopuminen ei saa johtaa siihen, että vakavimmat rikosasiat istutettaisiin yhden tuomarin kokoonpanossa. Vaikka tuomioistuimille on annettu mahdollisuus käyttää kolmen tuomarin kokoonpanoa, resurssipula estää sen tarkoituksenmukaisen käytön. Oikeusturvan parantamiseksi ja oikeudenkäyntien painopisteen siirtämiseksi kärjäoikeuksiin kolmen tuomarin kokoonpano tulisi tässä yhteydessä säätää pakolliseksi tietyn vakavuusasteen ylittävissä rikoksissa.

Lakimiesliitto kannattaa kärjäoikeuden riita-asioiden kokoonpanosäännösten muuttamista. Laadukas ja sitä kautta muutoksenhaun tarvetta vähentävä lainkäyttö kärjäoikeudessa edellyttää, että riita-asioiden peruskokoonpano aidosti riitaisissa asioissa ei ole puheenjohtaja yksin kuten nykyisin on resurssien puutteen vuoksi. Resurssien säästäminen kärjäoikeuden kokoonpanoissa tulee johtamaan siihen, että jatkokäsittelymenettely ei tuota hovioikeusvaiheessa sille asetettuja säästötavoitteita. Tämän vuoksi lakimiesliitto katsoo tarpeelliseksi selvittää mahdollisuutta muuttaa OK 2 luvun säännöksiä niin, että laajassa riita-asiassa, jossa pääkäsittelyn toimittaminen on tarpeen, kärjäoikeuden kokoonpanon tulee koostua vähintään kahdesta lainoppineesta jäsenestä. Asian laadun sitä vaatiessa kokoonpano olisi kolme lainoppinutta jäsentä.

Kärjäoikeuden kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentaminen

Lakimiesliitto kannattaa kirjallisen menettelyn käytön laajentamista ainakin omaisuusrikosten osalta. Menettely on yksinkertaista, kevyttä, kustannustehokasta ja oikeusturvavaatimukset täyttävää. Syyttäjän velvoittamista lainsäädännöllä ilmoittamaan haastehakemuksessa tarkemmin yksilöidyt rangaistus- ja muut vaatimukset perusteineen kirjallista menettelyä varten on perusteltua, mikäli asiaa ei hoideta riittävän tehokkaasti syyttäjäorganisaation sisällä annettavalla ohjeistuksella.

Lakimiesliitto katsoo, että asianomistajan rikosprosessuaalista roolia tulisi tässä yhteydessä arvioida kansainvälisen vertailun pohjalta sen selvittämiseksi, ovatko kaikki asianomistajan oikeudet (muun muassa kirjallisen menettelyn estäminen) perusteltuja.

Sen sijaan Lakimiesliitto ei kannata arviomuistion sivuilla 10 - 11 esiteltyä ja jo oikeushallinnon uudistusohjelmassa esiin nostettua syyttäjän roolin poistamista ja esitutkintaviranomaisen roolin lisäämistä näytännöllisesti selvissä ja yksinkertaisissa rikosasioissa. Arviomuistion mukaan syyttäjän rooli haastehakemuksen laadinnassa ja haastamisessa voitaisiin poistaa esimerkiksi liikennejuopumusrikoksissa. Lakimiesliitto ei tue arviomuistion näkemystä siitä, että tämä johtaisi huomattaviin säästöihin syyttäjälaitoksessa ja tuomioistuimessa, millä kompensoitaisiin esitutkintaviranomaisen jossain määrin lisääntynyttä työmäärää. Esitetty väite on perusteeton, sillä etenkin tuomioistuinten työ päinvastoin lisääntyisi, mikäli juridista koulutusta vailla olevien poliisimiesten laatimia haastehakemuksia käsiteltäisiin oikeudessa. Rikosoikeuden perusasiat on hallittava yksinkertaisissakin rikosasioissa (syytekynnys, syytesidonnaisuus, osallisuusoppi), minkä vuoksi Lakimiesliitto on myös huolissaan ehdotetun uudistuksen vaikutuksista oikeusturvaan.

Yhden kosketuksen periaate

Yhden kosketuksen periaatteen käytön laajentaminen rikosasioissa on perusteltua. Kysymyksessä lienee kuitenkin lainsäädäntöä enemmän viranomaisten tehtävien ja työtapojen tehostaminen ja yhtenäistäminen. Lakimiesliitto kannattaa joka tapauksessa esitystä, jonka mukaan epäilty olisi poliisin määräyksestä velvollinen pysymään paikalla laissa säädetyn lyhyen ajan tiedoksiantoa varten, ja mikäli hän ei vapaaehtoisesti noudata määräystä, hänen poistumisensa voidaan estää. Haasteen välittömän tiedoksiannon turvaamiseksi henkilö tulisi voida sijoittaa esitutkintalain 6 luvun 6 §:n mukaisesti lukittuun tilaan, jos se on välttämätöntä hänen poistumisensa estämiseksi.

Myös näiltä osin tulisi uudelleenarvioida asianomistajan rikosprosessuaalista asemaa, sillä käytännössä yhden kosketuksen -periaatteen soveltamisen esteenä on yhteydenottovaikeudet asianomistajiin (yritykset ja yhtiöt) viikonloppuisin ja iltaisin.

Syytetyn velvollisuuden osallistua henkilökohtaisesti oikeudenkäyntiin leventäminen

Lakimiesliitto katsoo, että ainakin lievemmissä rikosasioissa on syytä selvittää mahdollisuutta siirtyä syytetyn läsnäolovelvollisuudesta syytetyn läsnäolo-oikeuteen. Syytetyllä tulisi olla nykyistä laajempi oikeus itse päättää, haluaako hän käyttää oikeuttaan esittää henkilökohtaisesti asiansa tuomioistuimelle vai ei. Syytetyllä ei ole velvollisuutta todistaa itseään vastaan. Silti nykyinen lainsäädäntö velvoittaa hänet olemaan paikalla lähes aina kun hän kiistää syyllisyytensä. Viime kädessä syytetty noudetaan paikalle poliisin toimesta, jolloin syytetty voi joutua olemaan putkassa jopa viisi päivää osallistuakseen oikeudenkäyntiin, jossa hänellä on oikeus vaieta. Kun syytettyä ei kuulla henkilökohtaisesti todistelutarkoituksessa eikä syytetyn läsnäolo ole muuten tuomioistuimen katsomalla tavalla tarpeen, myös asiamiehen läsnäolon tulee voida toimia riittävänä edellytyksenä oikeudenkäynnin toteuttamiselle.

Videoyhteyden käytön laajentaminen

Lakimiesliitto kannattaa lähtökohtaisesti videoyhteyden käytön laajentamista. Laajentamiseen liittyy kuitenkin käytännöllisiä ongelmia, joihin tulee suhtautua vakavasti. Videoyhteyksiin liittyy usein kuva- ja äänihäiriöitä eikä yhteyksiä saada aina muodostettua. Videoyhteyksien käyttöä tulee laajentaa vain siinä laajuudessa kun se on mahdollista oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumiseksi. Haasteena videoyhteyksien laajemmalle käytölle on myös epäselvyys siitä, kuka on velvollinen järjestämään videoyhteyden ja kuinka varmistetaan oikeusturvan toteutuminen videointipaikalla. Myös turvallisuusnäkökohtiin on kiinnitettävä huomiota.

Lakimiesliitto katsoo, että videoyhteyksiä tärkeämpää olisi saada todistelun tallennettua videolle mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, mahdollisesti jo esitutkinnan aikana. Todistajapsykologisten oppien valossa uudistus olisi oikeusvarmuuden kannalta välttämätöntä. Pääsääntönä tulisi joka tapauksessa olla, että kaikki käräjäoikeudessa vastaanotettava henkilötodistelu videoidaan eikä henkilötodistelua ainakaan vastaanotettaisi uudelleen hovioikeudessa kuin poikkeustapauksessa.

Helsingissä 15.3.2016

Jorma Tilander
Toiminnanjohtaja